

**RIIGIKOHUS
KRIMINAALKOLLEEGIUM**

KOHTUOTSUS
Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	1-17-10162
Otsuse kuupäev	21. juuni 2019
Kohtukoosseis	Eesistuja Saale Laos, liikmed Velmar Brett ja Eerik Kergandberg
Kohtuasi	Kriminaalasi Alberts Burkevicsi süüdistuses KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 ning § 423 ¹ ja Ivailo Siimani süüdistuses KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi
Vaidlustatud kohtulahend	Tartu Ringkonnakohtu 20. detsembri 2018. a otsus
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	Prokuratuur, Lõuna Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokurör Tatjana Tamm, kassatsioon
Teised kassatsioonimenetluse pooled	Alberts Burkevicsi kaitsja vandeadvokaadi abi Heiki Kuningas ja Ivailo Siimani kaitsja vandeadvokaat Marina Valge
Asja läbivaatamise kuupäev ja viis	15. mai 2019, kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Tühistada Tartu Ringkonnakohtu 20. detsembri 2018. a otsus Alberts Burkevicsi karistuse osas.**
- 2. Saata kriminaalasi tühistatud osas uueks arutamiseks Tartu Ringkonnakohtule samas kohtukoosseisus.**
- 3. Muus osas jätta ringkonnakohtu otsus muutmata.**
- 4. Kassatsioon rahuldada osaliselt.**
- 5. Määrata Advokaadibüroole Objartel & Partnerid Riigikohtu kassatsioonimenetluses Alberts Burkevicsile osutatud riigi õigusabi tasu suuruseks 90 eurot, sh käibemaks 15 eurot. Jätta see menetluskulu Eesti Vabariigi kanda.**

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Alberts Burkevics tunnistati Tartu Maakohtu 16. juuli 2018. a otsusega süüdi ja teda karistati karistusseadustiku (KarS) § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi 5 aasta ja 6 kuu pikkuse vangistusega ning § 423¹ järgi 1 aasta pikkuse vangistusega. KarS § 64 lg 1 alusel mõisteti A. Burkevicsile liitkaristuseks 6 aastat vangistust.
2. Kohus mõistis KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi süüdi ka Ivailo Siimani ning karistas teda 5 aasta ja 6 kuu pikkuse vangistusega.
3. Sama otsusega tunnistati süüdi veel Izaura Burkevica ja Lunda Mitrauska, kuid nende suhtes kassatsioonimenetlust ei toimu.

4. A. Burkevics tunnistati KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi süüdi selles, et ta koos I. Burkevicaga käitles korduvalt suures koguses narkootilist ainet. Süüdistuse kohaselt omandasid nad alates 2016. a juulist kuni 19. maini 2017 Lätist täpselt tuvastamata kordadel suures koguses marihuaanat, mille toimetasid sõidukiga Valga linna. Nimelt enne 9. maid 2017 omandasid nad vähemalt 1000 g marihuaanat, mida hoidsid enda elukohas, ning 19. mail 2017 omandasid 480,3 g marihuaanat. Lätist omandatud marihuaanat anti ühiselt ja kooskõlastatult edasi erinevatele isikutele. Samuti toimetati marihuaanat I. Siimanile ja L. Mitrauskale, kes müüsid selle edasi. Ühiselt hoidsid nad enda elukohas 0,030 g marihuaanat, mille THC-sisaldust ei määratud. Lisaks eeltoodule omandas A. Burkevics 2015. a kevadest kuni 2017. a kevadeni nädalas korra vähemalt 5 g marihuaanat, s.t kokku vähemalt 490 g. Samuti omandas A. Burkevics üksinda vähemalt 400 g marihuaanat, millest 100 g andis Tartus 2017. aasta jaanuari alguses edasi A. S-ile ning ca 300 g Tartus 18. mail 2017 V. V-ile. Ühtlasi hoidis A. Burkevics enda valduses veel 1,52 g marihuaanat ja 0,29 g hašišit.

5. KarS § 423¹ järgi tunnistati A. Burkevics süüdi kuuel korral ajavahemikul 10. aprillist 15. maini 2017 mootorsõiduki juhtimises ilma juhtimisõigusega.

6. I. Siiman tunnistati KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi süüdi selles, et ta koos L. Mitrauskaga käitles korduvalt suures koguses narkootilist ainet. Süüdistuse kohaselt omandasid nad A. Burkevicsi ja I. Burkevica käest Tartus korduvalt ja suures koguses marihuaanat (kokku ca 150 g), millest suurema osa andsid ühiselt ja kooskõlastatult omakorda edasi erinevatele isikutele (ca 145 g) ning väikses koguses (4,65 g) hoidsid ka enda elukohas. Lisaks omandasid nad eeluurimisel tuvastamata asjaoludel vähemalt 509 g marihuaanat, mida hoidsid enda elukohas ning andsid ühiselt ja kooskõlastatult edasi erinevatele isikutele. Samuti omandasid 2016. aasta novembris-detsembris A. S-ilt vähemalt 15 g marihuaanat, mille L. Mitrauska andis 18. detsembril 2016 edasi V. V-ile.

7. Maakohtu otsuse peale esitasid teiste seas apellatsioonid A. Burkevicsi kaitsja vandeadvokaadi abi Heiki Kuningas, I. Siiman ja tema kaitsja vandeadvokaat Marina Valge ning prokuratuur.

8. A. Burkevicsi huvides esitatud apellatsioonis taotles kaitsja süüdistatava süüdimõistmist vaid 480,3 g marihuaana omandamises ning sellest tulenevalt teo ümberkvalifitseerimist KarS § 184 lg 1 järgi ja karistuse vähendamist või alternatiivselt KarS § 184 lg 2 alusel süüdimõistmisel karistuse mõistmist miinimummääras.

9. I. Siiman taotles maakohtu otsuse tühistamist ning enda õigeksmõistmist või kergema karistuse mõistmist. I. Siimani kaitsja taotles maakohtu otsuse tühistamist ning süüdistatava õigeksmõistmist kogu süüdistuses, v.a elukohast leitud 4,65 g marihuaana hoidmises. Apellant ei nõustunud ka I. Siimanilt sõiduki saatekulu väljamõistmisega.

10. Prokuratuur taotles apellatsioonis maakohtu otsuse osalist tühistamist ning tühistatud osas uue otsuse tegemist, millega muuta osaliselt maakohtu konfiskeerimisotsustuse alust. Samuti taotles prokurör A. Burkevicsi karistamist KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi 9 aasta pikkuse vangistusega ning liitkaristusena 9 aasta ja 6 kuu pikkuse vangistuse mõistmist. I. Siimanile taotles prokurör KarS § 184 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi karistuseks 10 aasta pikkuse vangistuse mõistmist.

11. Tartu Ringkonnakohtu 20. detsembri 2018. a otsusega tühistati maakohtu otsus osaliselt. Ringkonnakohus mõistis A. Burkevicsi õigeks 2017. a jaanuaris A. S-ile vähemalt 100 g marihuaana edasiandmises. Kuigi maakohus oli põhjendavas osas leidnud, et A. Burkevics ja I. Burkevica tuleb 0,030 g marihuaana hoidmises õigeks mõista, ei olnud maakohus seda resolutsioonis märkinud. Lisaks jättis apellatsioonikohus maakohtu otsusest välja põhjendused, mille kohaselt mõistis kohus I. Siimani ja L. Mitrauska õigeks selles, et nad omandasid V. V-ile 18. detsembril 2016 antud 15 grammi A. S-ilt. Samuti luges ringkonnakohus tõendatuks, et enne 9. maid 2017 omandasid A. Burkevics ja I. Burkevica mitte 1000 g, vaid 800 g marihuaanat. Ühtlasi tühistas ringkonnakohus osaliselt maakohtu konfiskeerimisotsustuse konfiskeerimise aluse osas. Sõiduauto saatekulu mõistis ringkonnakohus välja ainult A. Burkevicsilt ja I. Burkevicalt. Prokuratuuri, I. Siimani ja tema kaitsja ning A. Burkevicsi kaitsja apellatsioonid rahuldati osaliselt.

12. Ringkonnakohtu otsuse peale esitasid teiste seas kassatsioonid nii Lõuna Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokurör Tatjana Tamm kui ka A. Burkevicsi ja I. Siimani kaitsjad.

13. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 3. aprilli 2019. a määrustega võeti prokuratuuri kassatsioon menetlusse. Teised kassatsioonid jäeti menetlusse võtmata.

KASSATSIOONIMENETLUSE POOLTE SEISUKOHAD

14. Prokuratuur taotleb A. Burkevicsile ja I. Siimanile mõistetud karistuse osas ringkonnakohtu otsuse tühistamist ja asja uueks arutamiseks saatmist ringkonnakohtule.

15. Kassaator ei nõustu maa- ja ringkonnakohtuga ning leiab, et A. Burkevicsi puhul puudub karistust kergendava asjaoluna süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine. Nimetatud karistust kergendav asjaolu tähendab koostööd süüteo asjaolusid väljaselgitava isikuga, kaasosaliste paljastamist vms. Kaasaaitamine peab olema aktiivne. Ebapiisav on asjaolude väljaselgitamise mittetakistamine. Ainuüksi enda tarbimiseks süstemaatiliselt üle riigipiiri marihuaana toimetamise omaksvõttu ei saa võrdsustada süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamisega. Kõige raskemat süüdistuse osa, s.t marihuaana edasimüümist, ei ole A. Burkevics omaks võtnud. Ta on möönnud vaid mõnede isikutega koos marihuaana tarvitamist. A. Burkevics võttis kohtueelses menetluses ütlusi andes omaks vaid selle osa süüdistusest, mis oli selleks ajaks vastuvaidlematult tõendatud äravõetud ainega. Samas ei aidanud ta uurimisele kaasa temale narkootilist ainet müünud isiku tuvastamisel ega nende isikute paljastamisel, kellega koos on ta tegelenud narkootilise aine käitlemisel ning kellele on ta narkootilist ainet müünud. Seega ei ole A. Burkevics enda ütlustega aidanud süüteo avastamisele kaasa.

16. Samuti ei nõustu prokurör apellatsioonikohtuga selles, et A. Burkevicsi puhul ei saa arvestada tema varasema karistusega Läti Vabariigis. Ringkonnakohtu viide karistusregistri seaduse (KarRS) § 6 p-le 7 ei ole asjakohane, sest välisriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamise ja selle järel Eesti karistusregistrisse kandmise eesmärk on kohtuotsuste kogumis liitkaristuse mõistmise vajadus või isiku Eestisse karistuse kandmiseks ületoomine. KarRS § 5 lg-t 1 arvestades on karistusregistri andmetel õiguslik tähendus ka välismaa kohtuotsuste puhul kuriteo või väärteo korduvuse arvestamisel. A. Burkevicsi puhul ei olnud vajalik tuvastada kuritegude toimepanemise juriidilist korduvust, vaid iseloomustava asjaoluna arvestada tema varasemat välisriigis analoogse kuriteo toimepanemist karistuse mõistmisel. Riigikohus on 30. aprilli 2004. a lahendis nr 3-1-1-28-04 leidnud, et kui karistusregistris puuduvad andmed varasema karistuse kohta, kuid on olemas jõustunud kohtuotsus, lähtutakse viimasest ning isik loetakse karistatuks. Prokurör on maakohule A. Burkevicsi osas esitanud nii Läti karistusregistri andmed kui ka analoogse teo eest varasemat süüdimõistmist kajastava kohtuotsuse.

17. Kuigi maakohus leidis, et I. Burkevica ja A. Burkevicsi ebaseaduslikult käideldu on teiste süüdistatavate omast mahukam ja A. Burkevicsi puhul on see kõige ulatuslikum, mõistis maakohus siiski A. Burkevicsile karistuse tunduvalt alla sanktsiooni keskmist määra. Sellist seisukohta ei ole ei maa- ega ringkonnakohus motiveerinud. Prokurör ei nõustu ka sellega, et narkootiliste ainete käitlejate karistuse mõistmisel on tegevuse perioodi kõrval olulisem arvestada käideldud aine kogust. I. Siimani puhul ei ole ringkonnakohus arvestanud asjaolu, et tuvastatud on aine edasiandmine 11 isikule, kuid seda tegi ta grupis koos oma abikaasaga aastaid ja korduvalt, mis kindlasti suurendab tema süüd.

18. Kassatsioonivastustes leiavad nii A. Burkevicsi kui ka I. Siimani kaitsjad, et kassatsioonkaebus on põhjendamata ja tuleb jätta rahuldamata.

19. Riigikohus esitas kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 360¹ lg 1 alusel prokuratuurile järgmised küsimused:

19.1. Kas Eesti on võtnud täies mahus üle 24. juuli 2008. a Euroopa Liidu Nõukogu raamotsuse nr 2008/675/ÜVJP, mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvesse võtmist teiste liikmesriikide kriminaalmenetlustes?

19.2. Kas ja millis(t)e riigisis(es)t(e) õigusnormi(de)ga on üle võetud viidatud raamotsuse art 3 esimesest lõikest tulenev kohustus arvestada teistes liikmesriikides muudel asjaoludel tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid samaväärselt riigisiseste kohtuotsustega?

19.3. Kas karistusregistri seadusest tuleneb nõue, et õiguslik tähendus on vaid karistusregistris sisalduvatel andmetel, või saab raamotsuse eesmärki silmas pidades kasutada ka muul seaduslikul viisil saadud teise riigi karistusteavet (näiteks tuginedes KrMS 19. peatüki 8. jao 1². jaotises sätestatud Euroopa uurimismääruse alusel kogutud tõenditele)?

20. Prokuratuuri vastuste kohaselt on Eesti täies mahus raamotsuse üle võtnud ning Justiitsministeerium on selle kohta informatsiooni 4. augustil 2011 edastanud Eesti alalisele esindusele Euroopa Liidu juures. Eraldi sätet raamotsuse art 3 esimeses lõikes märgitud kohustuste ülevõtmiseks kehtivas õiguses ei ole. Karistusseadustiku regulatsioon ei piira korduvuse mõiste sisustamisel ega KarS § 56 lg 1 mõttes eripreventiivse hinnangu andmisel ka välisriigi otsustele tuginemist. Karistusregistri seadusest ei tulene nõuet võtta arvesse õigusliku tähendusena vaid Eesti karistusregistris sisaldavaid andmeid. KarRS § 5 lg 1 eesmärk on öelda üksnes seda, et registrisse kantud, kuid kustunud karistust arvestada ei tohi. Riigikohtu otsuse nr 3-1-1-28-04 p-de 8-9 kohaselt ei ole eelneva karistuse arvestamise eelduseks see, et karistus on registrisse kantud. Prokuratuuri hinnangul on ka ülejäänud Riigikohtu praktika KarRS § 5 lg-s 1 sätestatud normi tõlgendamisel suunatud sellele, et arvesse ei tohi võtta kustunud karistusi, mitte sellele, et arvesse tohiks võtta üksnes registrisse kantud karistusi. Seega saab arvesse võtta ka neid karistusi, mis on tuvastatud mingil muul moel kui karistusregistri vahendusel, näiteks Euroopa uurimismääruse alusel saadud info.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

21. Riigikohus selgitab esmalt karistust kergendava asjaoluna süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamisega seonduvat (I) ning Euroopa Liidu liikmesriigi kohtuotsuse arvestamist Eestis toimetatavas kriminaalmenetluses (II). Seejärel kujundab kolleegium seisukoha I. Siimani esitatud prokuröri taandamistaotluse ning I. Siimanile mõistetud karistuse suhtes (III). Viimaks võtab kolleegium kokku kassatsioonimenetluse tulemuse ja lahendab menetluskulude hüvitamise taotluse (IV).

I

22. Kolleegium on seisukohal, et nii maa- kui ka ringkonnakohus on A. Burkevicsi puhul karistust kergendava asjaoluna süüteo avastamisele aktiivse kaasaaitamise sedastamisel rikkunud kohtuotsuse põhjendamise kohustust KrMS § 305¹ lg 1 mõttes.

23. Maakohtu põhjendused karistust kergendava asjaolu esinemise osas piirduvad tõdemusega, et A. Burkevics on kohtueelses menetluses end osaliselt süüdi tunnistanud ning andnud küllaltki üksikasjalikke ütlusi marihuaana väikeses koguses süstemaatiliselt üle riigipiiri enda tarbimiseks toimetamise kohta.

24. Kuigi prokuratuur vaidlustas maakohtu eeltoodud järelduse karistust kergendava asjaolu esinemise osas ning argumenteeris tõenditele tuginevalt vastupidist, ei ole ringkonnakohus apellatsioonkaebuses esitatud väiteid hinnanud. Apellatsioonikohus on otsuses esmalt märkinud, et ei nõustu prokuröri seisukohaga. Seejärel on kahe lausega selgitatud, et süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine ei eelda, et süüdistatav võtaks tingimusteta omaks kõik talle süüdistuses etteheidetud asjaolud. Piisab sellest, kui ta annab ütlusi, mis aitavad kaasa süüteo asjaolude tuvastamisele. Järgnevalt on ringkonnakohus lakooniliselt väljendanud, et kõnealusel juhul on A. Burkevics seda teinud. Milles täpsemalt kaasaaitamine on seisnenud ja kuidas on A. Burkevicsi ütlused aidanud kaasa süüteo asjaolude avastamisele ning millistele tõenditele tuginedes ringkonnakohus sellisele järeldusele jõudis, otsusest ei nähtu.

25. Kolleegiumi hinnangul on maa- ja ringkonnakohtu eelkirjeldatud põhistused ebapiisavad. Seega on kohtud rikkunud oluliselt kriminaalmenetlusõigust KrMS § 339 lg 2 mõttes, mis toob karistuse mõistmise osas kaasa ringkonnakohtu otsuse tühistamise ning kriminaalasja samale kohtukoosseisule uueks arutamiseks saatmise.

26. Põhjendamiskohustuse rikkumise tõttu pole Riigikohtul võimalik hinnata, kas prokuratuuri seisukoht, et A. Burkevicsi puhul puudub karistust kergendava asjaoluna süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine, on põhjendatud. Samas nõustub kolleegium prokuröriga selles, et süüteo avastamisele aktiivne kaasaaitamine tähendab koostööd süüteo asjaolusid väljaselgitava menetlejaga, kaasabi kaasosaliste vastu tõendite kogumisel või nende menetlejale paljastamisel vms. Kaasaaitamine peab olema aktiivne, s.t ei piisa sellest, et isik ei tee asjaolude väljaselgitamiseks takistusi. Samas aga ei tähenda eeltoodu, et aktiivne kaasaaitamine eeldaks alati isiku poolt enda süü täielikku tunnistamist. Kuid aktiivse kaasaaitamisega ei ole kindlasti tegemist olukorras, kus isik annab ütlusi vaid osas, mis on selleks hetkeks teiste tõenditega kinnitust leidnud. Aktiivne kaasaaitamine peab aitama menetlejal kohtueelset uurimist edasi viia.

27. Eelnevast tulenevalt peab ringkonnakohus asja uuel läbivaatamisel vastama prokuratuuri apellatsioonis karistust kergendava asjaolu puudumise kohta esitatud argumentidele, et A. Burkevics võttis kohtueelses menetluses ütlusi andes omaks vaid selle osa süüdistusest, mis oli selleks ajaks vastuvaidlematult tõendatud politsei poolt ära võetud ainega, ja et A. Burkevics ei aidanud uurimisele kaasa ei kaasosaliste, talle narkootilist ainet müünud ega temalt ostnud isikute väljaselgitamisel.

II

28. Prokuratuur leiab, et A. Burkevicsile karistust mõistes pidid kohtud arvestama ka Läti kohtuotsusega, millega A. Burkevics on narkootiliste ainete käitlemises süüdi mõistetud. Kuigi maakohus on kohtuotsuses A. Burkevicsi isikuandmete juures märkinud, et ta on Lätis kriminaalkorras karistatud, sh narkootiliste ainete ebaseadusliku käitlemise eest, siis otsuse põhjendavas osas ei ole kohus Läti kohtuotsusele tuginenud. Ringkonnakohus leidis KarRS § 6 p-le 7 viidates, et kuivõrd A. Burkevicsi suhtes Lätis tehtud süüdimõistvat otsust ei ole kantud Eesti karistusregistrisse, siis ei saanud maakohus otsuse tegemisel ja A. Burkevicsile karistuse mõistmisel Läti kohtuotsusega arvestada.

29. Kolleegium on seisukohal, et ringkonnakohus on A. Burkevicsile karistuse mõistmisel Läti otsuse arvestamata jätmisel kohaldanud väärtalt kriminaalmenetlusõigust ning ekslikult tuginenud karistusregistri seadusele.

30. Euroopa Liidu Nõukogu võttis 24. juulil 2008 vastu raamotsuse nr 2008/675/ÜVJP, mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes. Selle raamotsuse eesmärk on kindlaks määrata tingimused, mille kohaselt võetakse liikmesriigis isiku vastu alustatud kriminaalmenetluses arvesse sama isiku suhtes teises liikmesriigis muudel asjaoludel tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid (artikkel 1). Raamotsuse artikkel 3 lg 1 näeb ette, et kõik liikmesriigid tagavad, et isiku vastu alustatud kriminaalmenetluses võetakse sama isiku kohta teistes liikmesriikides muudel asjaoludel tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid, mille kohta on saadud teavet vastavalt vastastikust õigusabi või karistusregistrite andmete vahetamist käsitlevatele õigusaktidele, arvesse sellises ulatuses, nagu riigisisese õiguse kohaselt võetakse arvesse riigisiselt tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid, ning neile antakse samaväärne õiguslik toime nagu riigisiselt tehtud varasematele süüdimõistvatele kohtuotsustele. Eeltoodut tuleb kohaldada ka karistuse liigi ja raskusastme määramisel (artikkel 3 lg 2).

31. Eelnevast nähtuvalt paneb raamotsus Euroopa Liidu liikmesriikidele kohustuse arvestada kriminaalmenetluses teistes liikmesriikides tehtud otsuseid, mis on saadud kas vastastikuse õigusabi reeglite alusel või karistusregistrite andmete vahetamise teel. Raamotsuse kohaselt peab liikmesriikide otsustel olema samaväärne õiguslik toime võrreldes riigisiseste varasemate süüdimõistvate otsustega. Raamotsustel ei ole aga riigisisest vahetat õigusmõju, s.t nad ei ole otsekohaldatavad, vaid eeldavad seadusandja tegevust riigisisese õiguse kujundamisel, saavutamaks raamotsuses sätestatud eesmärkide ja põhimõtete realiseerumine (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 7. märtsi 2007. a otsus asjas nr 3-1-1-125-06, p 7).

32. Euroopa Liidu õigusaktide andmebaasi EUR-Lex kohaselt (vt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/NIM/?uri=CELEX:32008F0675>) on Eesti raamotsuse nr 2008/675/ÜVJP võtnud üle karistusregistri seaduse vastuvõtmisega. Karistusregistri seaduse eelnõu seletuskirjas (762 SE, Riigikogu XI koosseis) puudub aga mistahes osutus sellele raamotsusele. Seletuskirjas on viidatud üksnes raamotsuste nr 2009/315/JSK ja nr 2009/316/JSK ülevõtmisele.

Riigikohtu kirjalikule küsimusele saadetud vastuses (vt eespool p-d 19 ja 20) avaldas prokuratuur kooskõlastatult Justiitsministeeriumiga seisukohta, et raamotsus nr 2008/675/ÜVJP on Eesti õigusesse üle võetud uusi norme loomata. Sellele, kuidas olemasolev regulatsioon (konkreetsetele õigusnormidele viidates) raamotsuse eesmärki ja selles sätestatud kohustusi täidab, prokuratuur aga ei vastanud.

33. Isegi olukorras, kus raamotsuse ülevõtmiseks ei ole vastu võetud uusi või muudetud asjakohaseid õigusnorme ega ole ka selgitatud, kuidas olemasolev regulatsioon tagab raamotsuse eesmärgi saavutamise, on kohtul riigisisese õiguse raamotsusega kooskõlalise tõlgendamise kohustus. See tähendab, et kohus, kes riigisiseseid õigusnorme kohaldades on õigustatud neid tõlgendama, peab seda tegema raamotsuse sätteid ja eesmärki silmas pidades, kuid üksnes ulatuses, mida võimaldab riigisisene õigus. (Vt viidatud otsus asjas nr 3-1-1-125-06, p-d 7-10).

34. Tulenevalt eelmärgitust tuleb järgnevalt analüüsida seda, mil määral ja kuidas on karistusregistri seaduses sätestatud võimalik tõlgendada raamotsuse sätteid ja eesmärki arvestavalt. Riigikohus on KarRS § 5 lg-t 1 (registri andmete õiguslik tähendus) seni tõlgendanud ainult Eesti registri kustunud karistuste arvestamise lubatavuse aspektist lähtuvalt (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 19. oktoobri 2018. a otsus asjas nr 4-17-5471/19, p 26; 7. veebruari 2018. a määrus asjas nr 1-14-10087/66, p-d 29-32 ning 9. mai 2016. a määrus asjas nr 3-1-1-36-16, p 8). Sealjuures tähendab KarRS § 5 lg 1 mõttes karistus ka varasemaid karistusi, mida arvestatakse karistuse mõistmisel eripreventiivse kaalutlusena (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 19. oktoobri 2018. a otsus asjas nr 4-17-5471/19, p 26). Karistusregistri seaduse varasemat redaktsiooni kohaldades on Riigikohus küll leidnud, et kui tekib kahtlus registriandmete tegelikkusele vastavuse osas, siis tuleb süüteo menetlejal koguda isiku karistuse küsimuse otsustamiseks täiendavaid tõendeid, kontrollides jõustunud karistusotsuseid, sh kohtuotsuseid, vahetult (Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 30. aprilli 2004. a otsus asjas nr 3-1-1-28-04, p 8). Kolleegiumi hinnangul ei ole viimati nimetatud seisukoht siiski ülekantav praegusele kriminaalasjale, kus küsimus on välisriigi kohtuotsuse arvestamise lubatavuses.

35. KarRS § 1 (karistusregister), § 5 lg 1 ja § 6 (registri sisu) koosmõjus tõlgendades asub kolleegium seisukohale, et karistusregistri seadus ei seo õiguslikku tähendust üksnes Eesti karistusregistris sisalduvate karistuse andmetega. KarRS § 6 p-st 7 tulenevalt kantakse Eesti karistusregistrisse välisriigis tehtud jõustunud süüdimõistev kohtuotsus üksnes Eesti kodaniku või Eestis elamisluba või elamisõigust omava välismaalase suhtes, kelle karistusandmed on välisriik edastanud või kelle süüdimõistvat kohtuotsust on Eesti kohus tunnustanud.

36. Lisaks tuleb arvestada, et Euroopa Liidu Kohus on raamotsust nr 2008/675/ÜVJP käsitledes leidnud, et sellega on vastuolus olukord, kus teise liikmesriigi kohtu varasema süüdimõistva kohtuotsuse arvessevõtmiseks tuleks seda enne riigisiselt tunnustada (vt 5. juuli 2018. a otsus asjas nr C-390/16, p 48 ning 21. septembri 2017. a otsus asjas nr C-171/16, p 40). Viimati öeldu tähendab teisisõnu seda, et Euroopa Liidu Kohtu seisukohast lähtuvalt peab olema võimalus ühes liikmesriigis karistuse mõistmisel arvestada teise liikmesriigi varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid ka ilma neid riigisiselt tunnustamata.

37. Kuigi Läti kodanikust A. Burkevicsil on toimiku andmete kohaselt Eestis elamisõigus, mõisteti ta Lätis süüdi ja ta kandis Läti otsusega mõistetud karistuse ära enne Eestisse elama asumist. Seega ei ole tegemist KarRS § 6 p 7 reguleerimisalasse kuuluva olukorraga. Ka Euroopa Liidu Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsus nr 2009/315/JSK, mis käsitleb karistusregistrite andmete vahetamise liikmesriikidevahelist korraldust ja andmete sisu, näeb liikmesriikidele ette andmete edastamise kohustuse vaid süüdimõistetu kodakondsusjärgsele liikmesriigile. See tähendab, et ka raamotsuse nr 2009/315/JSK kohaselt ei pidanud Läti A. Burkevicsi karistuse andmeid Eestile edastama.

38. Järgnevalt tuleb hinnata, kas Eesti õiguskorras on olemas selline regulatsioon, millest lähtuvalt oleks võimalik arvestada teise Euroopa Liidu liikmesriigi varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid ka ilma neid kohtuotsuseid riigisiselt tunnustamata ja karistusregistrisse kandmata. Prokurör esitas maakohtule Euroopa uurimismääruse (KrMS § 489³⁷) alusel Lätist saabunud Kuramaa Ringkonnakohtu 13. augusti 2009. a otsuse ja selle tõlke. Euroopa uurimismäärust on kohtueelses menetluses pädev koostama ja Euroopa Liidu liikmesriigi pädevale asutusele edastama prokuratuur (KrMS § 489⁵² lg 1). Prokuröri esitatud Läti kohtuotsuse koos tõlkega võttis maakohus vastu ja avaldas istungil. A. Burkevicsi kaitsjal ei olnud selle tõendi vastuvõtmisele vastuväiteid. Seega on tegemist usaldusväärse ja lubatava tõendiga, mis

on menetluskorda järgides kogutud, asja arutamisel vastu võetud ning millele kohus saab otsust tehes tugineda.

39. Kokkuvõttes leiab kolleegium, et Euroopa uurimismääruse alusel saadud Läti kohtuotsust saab arvestada A. Burkevicsile karistuse mõistmisel. Kuivõrd maa- ega ringkonnakohus A. Burkevicsi suhtes tehtud Läti otsusega pole arvestanud ja ringkonnakohus on selle tõendina sõnaselgelt kõrvale jätnud, tuleb kriminaalasi saata ringkonnakohtule karistuse mõistmist puudutavas osas uueks arutamiseks. Eeltoodule vaatamata peab kolleegium õigusselguse põhimõttest lähtuvalt vajalikuks, et seadusandja sätestaks selge korra ja alused Eesti karistusregistris mittekajastatud Euroopa Liidu liikmesriikide karistusandmete arvestamiseks selliselt, et oleks tagatud ka raamotsuses nr 2008/675/ÜVJP liikmesriikidele pandud kohustuste täitmine.

III

40. I. Siiman saatis 13. mail 2019 Riigikohtule prokuröri taandamise taotluse. Kassatsioonimenetluses võivad kohtule taotlusi esitada vaid kassatsioonimenetluse pooled. Kuivõrd süüdistatava kaitsja kassatsiooni ei võetud menetlusse ning ka prokuratuuri kassatsiooni läbivaatamisel ei ole süüdistatav kassatsioonimenetluse pooleks (KrMS § 344 lg-d 4 ja 5), jätab kolleegium taotluse läbi vaatamata.

41. Prokuratuur on seisukohal, et narkootilise aine käitlemisel peab karistuse määra mõjutama pigem tegutsemisperiood kui käideldud aine kogus. Kolleegium sellega ei nõustu. Kuigi üldjuhul on narkootikumidega seotud kuriteokooresseisude objektiivsest küljest tulenevalt narkootiliste ainete käitlemisel süü suurust mõjutavatest asjaoludest enim kaalu just käideldud aine kogusel, ei ole tegemist ainsa ega alati ka mitte olulisima süü suuruse hindamiskriteeriumiga. Kolleegium selgitab, et kuivõrd KarS § 184 kaitstavaks hüveks on rahvatervis, mõjutab süü suurust kõigepealt rahvatervise ohustamise määra, mis sõltub eelkõige ohustatud isikute arvust, tegutsemise ajast ja aine ohtlikkusest. Kõiki neid süü suurust mõjutavaid asjaolusid tuleb hinnata kogumis.

42. I. Siimani osas leiab prokurör, et ringkonnakohus ei ole võtnud arvesse seda, et isiku süüd suurendab asjaolu, et ta andis marihuaanat edasi 11 isikule, tehes seda grupis koos abikaasaga aastaid ja korduvalt. Kolleegium nõustub ringkonnakohtuga, et kuigi kohtute tuvastatu kohaselt tegutses I. Siiman pika ajavahemiku jooksul (2013. aastast 2017. aasta mai keskpaigani) ning andis ainet edasi 11 isikule, ei kaalu need tegu iseloomustavad asjaolud üles käideldud aine koguse (üle 600 g marihuaanat) mõju isiku süü suurusele. Võrdluseks märgib kolleegium, et A. Burkevics käitles marihuaanat kaks aastat lühema perioodi jooksul (2015. aasta kevadest 2017. aasta mai keskpaigani), kuid samuti grupis ja korduvalt. Seevastu käitles A. Burkevics üle kahe kilo marihuaanat ehk ligi neli korda suuremas koguses võrreldes I. Siimaniga. Kolleegiumi hinnangul on maa- ja ringkonnakohus I. Siimani süü suurust hinnanud õigesti ning mõistnud tema süüle ning üld- ja eripreventsioonile vastava karistuse. Eelnevast johtuvalt tuleb prokuratuuri kassatsioon I. Siimanile mõistetud karistuse raskendamiseks jätta rahuldamata.

IV

43. Eeltoodu alusel ja juhindudes KrMS § 361 lg 1 p-st 6 ning § 362 p-st 2, tühistab Riigikohtu kriminaalkolleegium Tartu Ringkonnakohtu 20. detsembri 2018. a otsuse A. Burkevicsi karistuse osas ning saadab tühistatud osas kriminaalasja uueks arutamiseks Tartu Ringkonnakohtule samas kohtukoosseisus. Muus osas jääb ringkonnakohtu otsus muutmata. Kassatsioon tuleb rahuldada osaliselt.

44. A. Burkevicsi määratud kaitsja H. Kuningas esitas Riigikohtule taotluse riigi õigusabi tasu kindlaksmääramiseks 90 euro suuruses summas (sh käibemaks 15 eurot). Taotluses märgitu kohaselt kulus advokaadil prokuratuuri kassatsiooniga tutvumisele ja kassatsioonivastuse koostamisele kokku poolteist tundi. Kolleegium leiab, et kaitsja taotlus on põhjendatud ja tuleb riigi õigusabi seaduse § 23 lg 1 ja § 21 lg 3 ning justiitsministri 26. juuli 2016. a määruse nr 16 „Riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise alused, maksmise kord, tasumäärad, riigi õigusabi osutamisega kaasnevate kulude hüvitamise ulatus ja kord ning taotluse esitamise tingimused“ § 1 lg-te 6 ja 10 ning § 6 lg 3 alusel rahuldada. Kuivõrd kohus teeb KrMS § 361 lg 1 p-s 6 märgitud lahendi, siis KrMS § 186 lg 1 alusel jääb see menetluskulu riigi kanda.

